

II/6. Román, gótikus és reneszánsz építészet

Bevezetés – Az építészet mint a kor tükré

A középkor és a kora újkor épületei nem csupán használati tárgyak voltak. Egy templom, egy vár vagy egy palota megmutatta, hogyan gondolkodott egy társadalom Istenről, emberről és a világról.

A középkori Európában a kereszténység határozta meg az emberek életét, ezért a legfontosabb épületek a templomok lettek. Az építészet változása jól követi a korszak gondolkodásának átalakulását:

- **román stílus:** erős, zárt, védelmező világkép,
- **gótika:** az ég felé törekvő, misztikus vallásosság,
- **reneszánsz:** az ember és az ókori kultúra újjászületése.

1. A román építészet (11–12. század)

Történelmi háttér

A 11. századtól Európában megerősödött a keresztény egyház szerepe. A kolostorok a műveltség központjai lettek, a zarándokutak fellendültek, ezért egyre több nagy templom épült.

A korszak bizonytalanabb, háborúsabb világában az épületek gyakran erődítményre emlékeztettek.

A román stílus jellemzői

A román építészet legfontosabb jellemzői:

1. Vastag falak

- Az épületek masszívak, nehezek.
- A falaknak kellett tartaniuk a hatalmas kőboltozatokat.

2. Kis ablakok

- Kevés fény jutott a templomok belsejébe.
- A vastag falak miatt az ablakok keskenyek voltak.

3. Félköríves formák

- Ajtók, ablakok, boltívek gyakran félkörívesek.

4. Bazilikális elrendezés

- Hosszanti épület, középen főhajóval és oldalsó mellékhajókkal.

5. Tornyok

- A templomtornyok messziről jelezték az egyház hatalmát.

Mit fejez ki a román stílus?

A román templomok erőt és biztonságot sugároztak. A sötétebb belső tér azt is kifejezte, hogy az ember kicsi a hatalmas Istennel szemben.

Európai példa

- **Speyeri dóm** – Németország

Magyarországi példák

- **Jáki templom**
- Zsámbéki romtemplom
- Lébényi templom
- Bélapátfalva templom
- Pécsi székesegyház

2. A gótikus építészet (12–15. század)

Történelmi háttér

A 12. századtól Európa fejlődésnek indult:

- növekedtek a városok,
- megerősödött a polgárság,
- új egyetemek jöttek létre.

A városok hatalmas katedrálisokat akartak építeni, amelyek egyszerre mutatták Isten dicsőségét és a város gazdagságát.

A gótika legfontosabb újításai

A gótikus építészet célja az volt, hogy a templomok minél magasabbak és világosabbak legyenek.

1. Csúcsíves boltív

A román félköríves formák helyett megjelent a csúcsív.

Előnye:

- nagyobb magasságot lehetett elérni,
- jobban elosztotta a terheket.

2. Bordás keresztboltozat

A boltozat súlyát bordák vezették el, ezért a falaknak kevesebb terhet kellett tartaniuk.

3. Támpillérek és támívek

A külső támasztórendszer átvette a falak terhelését.

Ennek következménye:

- vékonyabb falak,
- hatalmas ablakok.

4. Óriási üvegablakok

A templomok belsejét színes fény töltötte be.

A fény vallási jelentése: Isten jelenlétét jelképezte.

5. Magas tornyok

A templomok felfelé törtek, mintha az éghez közelítenék az embert.

Mit fejez ki a gótika?

A gótikus katedrális azt mutatta:

„Az ember kicsi, de képes kapcsolatot teremteni Istennel.”

A magasba törő épületek a középkori vallásosság erejét fejezték ki.

Európai példa

- párizsi Notre-Dame
- kölni dóm
- milánói dóm

Magyarországi példák

- Mátyás-templom
- Nyírbátori református templom
- Soproni Szent Mihály-templom

3. A reneszánsz építészet (15–16. század)

Történelmi háttér

A reneszánsz Itáliából indult ki a 15. században. Jellemzői:

- érdeklődés az ókori görög és római kultúra iránt,
- az ember szerepének felértékelődése,
- tudományos gondolkodás fejlődése.

A reneszánsz jelentése: **újjászületés.**

A reneszánsz építészet jellemzői

1. Az ókor utánpótlása

Az építészek visszatértek az ókori formákhoz:

- oszlopok,
- oszlopcsarnokok,
- timpanonok,
- kupolák.

2. Harmónia és arányosság

A gótika ég felé törekvő formái helyett a reneszánsz az egyensúlyt kereste.

Az épület:

- szabályos,
- rendezett,
- geometrikus lett.

3. Kupolák

Az ókori római építészet hatása újra megjelent.

A legismertebb példa:

Santa Maria del Fiore kupolája, amelyet Filippo Brunelleschi tervezett.

4. Világi épületek szerepe

A reneszánszban már nemcsak templomok épültek.

Fontossá váltak:

- paloták,
- városi épületek,
- gazdag polgárok lakóházai.

Európai példa

- **firenzei dóm**
- **római Szent Péter-bazilika**

Magyarországi reneszánsz

A reneszánsz Mátyás király uralkodása alatt jelent meg Magyarországon. Mátyás udvara a humanizmus egyik központja lett Európában.

Jelentős emlék:

- Visegrádi királyi palota
- esztergomi Bakócz-kápolna

Jellemzői:

- itáliai mesterek hatása,
- díszes udvarok,
- reneszánsz faragványok.

A három stílus összehasonlítása

	Román	Gótikus	Reneszánsz
Korszak	11–12. század	12–15. század	15–16. század
Fő épület	templom, kolostor	katedrális	templom, palota
Boltív	félkörív	csúcsív	ókori formák
Falak	vastag	vékonyabb	szabályos
Ablakok	kicsik	hatalmas üveglakok	rendezettek
Világkép	Isten hatalma	Istenhez közeledés	emberközpontúság

Összegzés

A román, gótikus és reneszánsz építészet nem egyszerűen különböző építési módokat jelentett, hanem három eltérő gondolkodásmódot.

A román templomok a középkori ember biztonságkeresését és Isten hatalmát mutatták.

A gótikus katedrálisok a vallásos ember ég felé törekvését fejezték ki.

A reneszánsz építészet pedig már az emberi tudás, harmónia és az ókori kultúra újrafelfedezésének korszakát jelképezte.